

**SIKEREK ÉS KUDARCOK: A ROMÁN KÜL- ILLETVE KATONAPOLITIKA II. KÁROLY KIRÁLY
DIKTATÚRÁJA ALATT****THE ROMANIAN FOREIGN AND MILITARY POLITICS DURING
THE DICTATORSHIP OF KING CAROL II.**

1938. február 10-én II. Károly román király lefektette a királydiktatúra alapjait országában. A román uralkodó legfőbb célja a Román Királyság egységének megőrzése volt, noha Romániával szemben az egyre erősödő Szovjetunió, Magyarországnak és Bulgáriának is voltak területi követelései. A nagyhatalmak közt ügyesen lavírozó román királyi külpolitika az időhúzásra épített, továbbá a nagyhatalmakkal való jó viszony fenntartása mellett igyekezett semleges is maradni., Ez a külpolitika azonban 1940-re a részsikerek ellenére tarthatatlanná vált. II. Károly tisztában volt azzal, hogy külpolitikájának sikere elképzelhetetlen ütőképes haderő nélkül. Egy olyan új román haderő szükséges, ami egyrészt képes a belső rend fenntartására, másrészt a határok megvédésére. A reform megvalósításával nem kisebb személyiséget bízott meg, mint a modern hadviselés legnagyobb romániai képviselőjét, Ion Antonescu tábornokot.

Carol II. established royal dictatorship in his country on 10 February in 1938. The Romanian monarch's main aim was to save the unity of the Romanian Monarchy, however there were territorial claims of the strengthening Soviet Union, Hungary and Bulgaria towards the monarchy. The Romanian royal foreign politics' main aim was to gain time and to have a good relationship with the main European powers and to keep his neutrality. By 1940 it was clear that this foreign politics can not be continued, despite the minor successes, and for further success in foreign politics Carol II. needed powerful military forces. Such a military force was necessary which was able to keep up law and order within the country and could effectively protect the borders. Carol II. asked General Ion Antonescu, who was one of the best military experts, to carry out the military reforms.

1938. február 10-én II. Károly román király felfüggesztette az alkotmányt, s kiterjesztve saját végrehajtó hatalmát, lefektette a királydiktatúra alapjait országában. Első lépésként megparancsolta Ion Antonescu tábornoknak, hogy reformálja meg a román haderőt. Ez kényszerű lépés volt, mivel a Román Királyságot körülvevő feszült külpolitikai légkörben¹ belső rendre és ütőképes haderőre volt szükség.²

A külföldi elemzők 1938–1939-ben egy erős akaratú embert láttak II. Károly román király személyében, akinek külpolitikája követte a korábbi fő irányvonalat, azaz minden román terület megtartására törekedett. Az uralkodó ezért igen óvatos, lavírozó külpolitikába kezdett. Egyrészt meg kívánta tartani London és Párizs jóindulatát, másrészt megkísérelte megnyerni Berlint és Moszkvát. A nagyhatalmak közt ügyesen lavírozó román királyi külpolitika az időhúzásra épített, továbbá a jó viszony fenntartása mellett igyekezett semleges is maradni. Ez a külpolitikai irányvonal 1938 elején azt is jelentette, hogy a korábbi szoros román–csehszlovák kapcsolatok lazulni kezdtek, mivel az új román királyi külpolitikának már nem volt égető szüksége a „végóráit élő Csehszlovákiára”.

¹ 1938-ban Romániával szemben a Szovjetunió, Magyarországnak és Bulgáriának voltak területi követelései. PÁNDI Lajos: Köztes-Európa 1769-1993. 1997.

² A királynak szüksége volt Ion Antonescu tábornokra a reformokhoz, de óvatos volt, mert nagyon féltette hatalmát a Romániában igen népszerű tábornoktól. DURANDIN, Catherine: A román nép története. 1998.

II. Károly azzal is tisztában volt, hogy új külpolitikájának sikere elképzelhetetlen ütőképes haderő nélkül. Egy olyan új román haderőre volt szükség, ami egyrészt képes a belső rend fenntartására, másrészt a határok megvédésére. A reform megvalósításával pedig nem kisebb személyiséget bízott meg, mint a modern hadviselés legnagyobb romániai képviselőjét, Ion Antonescu tábornokot.

Tanulmányunk a román királydiktatúra időszakának kül- és katonapolitikáját rekonstruálja, primer forrásokat felhasználva, a Dísz térre befutó bukaresti magyar követ- és katonai attaché-jelentések³ alapján. Célunk rávilágítani II. Károly király és Antonescu tábornok erőfeszítéseire, amit Nagy-Románia egybentartásáért tettek az 1930-as évek végén.

A romániai királydiktatúra kibontakozása után bő egy hónappal — 1938. március 12-én — német csapatok vonultak be Ausztriába. Az Anschluss nagy riadalmat keltett ugyan Közép-Kelet-Európában, de akkorát mégsem, hogy szorosabb összefogásra sarkalja a térség államait. Noha szóban a románok is tiltakoztak a német lépés ellen, de mást nem tettek. Bukarestből úgy látták, hogy több hasznot hozhat a lavírozó külpolitika, mint a nyílt kiállítás Csehszlovákia mellett. A románokat az is megtorpanásra készítette, hogy Beneš a Szovjetunióhoz fordult segítségért, amikor Bukarestben már tartottak attól, hogy a Szovjetunió valamilyen módon visszakeríti Besszarábiát.⁴

Ezzel párhuzamosan Nagy-Britannia úgy próbált a „tengely” közép-kelet-európai terveinek gátat szabni, hogy a négy dunai állam — Csehszlovákia, Magyarország, Jugoszlávia és Románia — megegyezését szorgalmazta. Ám a Bledben zajló tárgyalások zátonyra futottak, sőt Belgrád és Bukarest saját trianoni határait igyekezett biztosítani, ezért ekkor már kétszerek voltak akár Csehszlovákiát is feláldozni. A dunai államok megegyezésének kudarcra pedig egyértelműen Berlinnek kedvezett, miközben a lavírozó román külpolitika mozgásterét tovább szűkült, és Bukarest is elkezdett a „tengely” felé közeledni.

1938 szeptemberében Csehszlovákia léte gyakorlatilag megkérdőjeleződött.⁵ A lavírozó, semlegességre törekvő román külpolitika már nem állt ki korábbi szövetségese mellett. Azt ugyan bejelentették, hogy magyar támadás esetén segítséget nyújtanak, de Bukarestben valójában arra koncentráltak, hogy egyrészt a magyar revíziós igények csak Csehszlovákiát érintsék⁶, és ne az egész Duna-medencét, másrészt Magyarország ne erősödjön meg túlzottan.

1938 novemberének végén II. Károly román király Berlinbe látogatott, és a román-német gazdasági kapcsolatok kibővítéséről tárgyalt, valamint arról próbálta meggyőzni Adolf Hitlert, hogy vegye figyelembe a román status quo fenntartását.⁷ A bukaresti magyar követség 1938 szeptemberi és októberi jelentéseiből kiderült, hogy Romániában is fokozódott a háborús aggodalom, továbbá bizonyos jelek háborús készülődésről árulkodtak. Noha a bukaresti lengyel diplomáciai körök szerint ekkor még Németország nem állt készen a háborúra, s szerintük a román haderő is csak 4–5 év múlva válhat megfelelő haditényezővé.⁸

³ A tárgyalás korszakban vitéz beodrai Baitz Oszkár vezérőrnagy volt a Bukarestben akreditált magyar katonai attaché. –Külügyi Közlöny, 1941. 21. évf. 8. sz. Illetve: SZAKÁLY Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. 2001.

⁴ A szovjet külpolitika már az 1930-as évek végén Bukarest tudomására hozta, hogy a számára stratégiaiul fontos Besszarábiát vissza fogja követelni, mert az említett területet Románia akkor szerezte meg, amikor Oroszország a polgárháború káoszában nem tudta megvédeni.

⁵ 1938. szeptember 29-én Mussolini javaslatára összeült a négyhatalmi konferencia Münchenben (Hitler, Mussolini, Chamberlain, Daladier), ahol úgy döntöttek Csehszlovákia megcsonkításáról, hogy azt senki sem képviselte. A müncheni konferenciának egy győztese volt, Adolf Hitler, aki területeket szerzett háború nélkül (A Szudéta-vidéket ekkor csatolták a Nagy Német Birodalomhoz.).

⁶ Magyarország pedig nem csak felvidéki területeket akart, hanem Kárpát-Ukrajnát is vissza akarta szerezni. Ezt Bukarestben kategorikusan elutasították. Mondván, nem kell a hosszabb román-magyar határ. Ezt a magyar kérést ekkor még a németek is elutasították.

⁷ 1938. november 29-én Romániában, a börtönben gyanús körülmények közt elhunyt C. M. Codreanu, a Vaszgárda nagyhírű vezetője. Ez az esemény nem csak Romániában okozott nagy felhárdulást a vaszgárdisták körében, hanem II. Károly németországi látogatását is megzavarta.

⁸ Magyar Országos Levéltár (Továbbiakban: MOL), K-63, 248. csomó, 27/5-1938. 1938. szeptember 13-i, 177/pol.-1938. sz. jelentés. - p. 8.

HADTUZOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

CSEPREGHY Máttyás

Ion Antonescu tábornok már 1938 februárjától gőzerővel dolgozott a román haderő reformján, de a Dísz térre befutó információk alapján megállapíthatjuk, hogy a román tábornok egyáltalán nem volt könnyű helyzetben. A jelentésekből kiderül, hogy a román haderő annak ellenére is komoly problémákkal küzdött, hogy minden román kormányzat lei-milliárdokat költött rá 1938-ig.

Lei-milliárdokért vásároltak a román kormányok modern fegyvereket a harci repülőgépektől a hadihajókon át a tenger-alattjáróig,⁹ de a modern fegyverek ellenére továbbra is probléma maradt a légénységi állomány ellátása megfelelő ruházattal, valamint élelmiszerrel. Óriási korrupció jellemezte a román haderőt, továbbá komoly fegyelmi problémák is voltak. Ezeket a problémákat a bukaresti magyar katonai attachék jelentéseiből is megismerhetjük. A Bukaresti Magyar Királyi Követség 1935. november 28-án, 3581-es számon bejegyzett jelentésében beszámol egy lengyel tábornok romániai tapasztalatairól. A lengyel tábornok szerint: a román haderőt átjárta a korrupció, a zsold késik, az ellátás silány, a fegyverzet hiányos, a tiszték politizálnak, hiányzik a megfelelő fegyelem, valamint terjed a hadseregben a kommunizmus! Ezekkel a súlyos gondokkal Antonescu tábornok tisztában volt, amikor reformjaihoz hozzáfekedett.

1938. szeptember 14-én katonai ellenőrzés alá kerültek Romániában a katonai felszereléseket gyártó és raktározó üzemek, valamint négy nap múlva megjelölték azokat a cikkeket, melyek háború esetén korlátlanul a haderő rendelkezésére kell, hogy álljanak. Felfüggesztették a katonai szabadságolásokat, valamint történtek bizonyos behívások is, illetve megtiltották minden Romániában tartózkodó idegen számára, hogy azok hadilétesítményeket, vagy hadiüzemeket látogathassanak meg.¹⁰ Októberben az egyre feszültebb külpolitikai helyzet miatt II. Károly király egyre fokozottabban figyelt a haderőreformra, ami abban is megnyilvánult, hogy Argeseanu hadügyminiszter helyére Ciuperca tábornok került, aki képességeit a király előtt már gyakorlatokon bizonyította, mint gyalogsági tábornok. Továbbá létrejött a román hadsereg fejlesztését irányító önálló intézmény — a Jakobici tábornok által vezetett — Hadfelszerelési Minisztérium.¹¹

1939 januárjában, Bukarestben a román külpolitika irányítói meggyőzték Pál jugoszláv régensherceget, hogy Románia kihagyása nélkül ne kössön külön megállapodást a magyarokkal. Az ok egyszerű volt, a magyar közvélemény a magyar–jugoszláv trianoni határt még elfogadta volna, de a magyar–román trianoni határok megváltoztathatatlanságát soha. Bukarestben tisztában voltak ezzel, ezért olyan szerződést kívántak kötni Budapesttel, ami elismeri a magyar–román trianoni határokat, mivel Románia egyetlen km² területéről sem akart lemondani.¹²

1939 márciusában, a csehszlovákiai események ismét izgalomba hozták Bukarestet a többi európai fővárossal egyetemben. II. Károly számára ekkor már mellékes volt, hogy milyen kegyetlen sorsra jut egykori kisantant-béli szövetségese, sokkal fontosabb volt, hogy milyen módon vesz részt, illetve mennyit „profitál” majd Magyarország Csehszlovákia fel-

⁹ Románia hadiflottáját többnyire olasz haditechnika alkotta. Ismeretes, hogy a román-olasz katonai kapcsolatok az 1920-as évek elején nagyon jók voltak, s Románia sok megrendeléssel látta el az olasz hadiüzemeket. A Bukaresti Magyar Királyi Követség 1930 júniusi, 2293-as számmal bejegyzett jelentése szerint 1930. június 23-án bocsátották vízre ünnepélyes keretek között a fiemei hajógyárban készült „Delfin” névre keresztelt tengeralattjárót, mely Románia számára készült. Emellett a román hadiflotta még két komolyabb hajóval rendelkezett, az 1400 tonnás „Maresti”, valamint az 1700 tonnás „Marasesti” torpedórombolókkal. Mindkét hajó az első világháborúban olasz zászló alatt hajózott, majd eladták őket a román haditengerészetnek. (100 lei=3 pengővel. BALOG László: Románia története. 2001.)

¹⁰ MOL, K-63, 248.csomó, 27/5-1938. 1938.szeptember 19-i 3077/pol.-1938. sz. jelentés. -p. 6.

¹¹ MOL, K-63, 248. csomó, 27/5-1938. 1938. október 16-i 193/pol.-1938. sz. jelentés. -p. 3.

¹² Kánya Kálmán magyar külügyminiszter olasz kollegája támogatásával egy magyar-jugoszláv megegyezés tető alá hozásán munkálkodott, amiből Romániát megpróbálták kihagyni. Pál régensherceg rokonságban állt a román királyi családdal, ezért Bukarestben meg tudták nyerni, a herceg pedig megtiltotta Stojadinovicnak, hogy a románok kihagyása nélkül megállapodjon Kányával. Így hiába támogatta a magyar tervet Ciano is, az ekkor kudarcba fulladt.

bomlásából.¹³ Bukarestet ekkor legjobban a magyar revízió aggasztotta, s számolniuk kellett a ténnyel, hogy Adolf Hitler céljainak eléréséhez a magyar revíziót is fel fogja használni, ami meg is történt.¹⁴ 1939. március 15-én Németország megszállta a megcsonkított Csehszlovákia cseh területeit, Szlovákia immáron független állam volt, a magyar honvédség pedig megkezdte előrenyomulását Kárpát-Ukrajnában. Bukarestből élénk figyelemmel kísérték a román államhátár északi részén zajló magyar akciót, és hamarosan bele is keveredtek az eseményekbe, igaz „csak” politikai síkon.

Történt ugyanis, hogy a magyar honvédségnek ellenálló, kárpát-ukrajnai Volosin-kormány segítségkéréseit Berlin sorra elutasította, és a magyarok sem akarták az előrenyomulást leállítani. Ezért Volosin utolsó alternatívaként Bukaresthez fordult, majd 1939. március 15-én éjjel proklamálta Kárpát-Ukrajna csatlakozását Romániához, és a huszti kormány vagyoneval együtt, saját katonái kíséretében Romániába szökött.

A román külügy persze tisztában volt a kényes helyzettel, s azzal is, hogy a magyar katonai akció német engedéllyel folyik, ezért semmilyen elhamarkodott lépést nem tett. Tudták, hogy katonai lépések esetén egyrészt egy Berlin által engedélyezett hadműveletet zavarnának meg, valamint egy katonai akció tovább rontaná a már így is rossz magyar–román viszonyt, illetve magában rejt egy esetleges magyar katonai támadás kockázatát Erdély visszaszerzésére. Noha Romániának a magyar revízió sikere sem volt érdeke, mert ez stratégiaiilag csak rontotta Románia pozícióját Magyarországgal szemben, ezért Bukarest a biztonságosabb utat választva, diplomáciai úton próbált meg eredményt elérni.

A kiindulási alap a magyar kormány ajánlata volt, mely szerint, ha Románia semleges marad, akkor megkapja Kárpát-Ukrajna románok lakta területeit. Erre épített Bukarest, amikor Raoul Bossy budapesti román követ átadta a román igényeket a magyar külügyminiszternek Kárpát-Ukrajna román lakta területeiről. A román kérés jelentős területet tartalmazott, benne volt Huszt, Berezna, és Bisztra környéke is. A román kérést a lengyel kormány is támogatta.¹⁵ Budapest a túlzott román területi igényeket provokációnak tartotta, és katonai lépéseket helyezett kilátásba, ezért Románia jelentősen lecsökkentette igényeit, s mivel a területet megszálló magyar katonai alakulatok a határon álltak, Bukarest inkább lemondott a területszerzésről, hogy ezzel se veszélyeztesse a számára oly fontos eredeti status quot.

Az eredeti helyzet fenntartásához nélkülözhetetlen volt a román–német viszony stabilizálása is. Ezt Bukarest úgy érte el, hogy 1939 márciusában Németországgal gazdasági szerződést írtak alá. A németek számára elérhetővé vált a nélkülözhetetlen román kőolaj, és a német pénzügyi körök egyre intenzívebben jelenhettek meg a román gazdaságban. Ez egyértelműen egy német dominanciájú gazdasági szerződés volt, ami tulajdonképpen megnyitotta a román gazdaságot a német pénzügyi körök előtt, de Gafencu külügyminiszter szerint csak így lehetett a Romániát fenyegető „német veszélyt” elhárítani.

A Bukarestből érkező számjel-táviratok valamint katonai attaché-jelentések is igazolják, hogy az 1939. márciusi események nagy felfordulást okoztak Bukarestben. A román kormány mozgósított, de erről semmilyen tájékoztatást nem adott ki. A lengyel követ szerint a mozgósítás oka, hogy Szlovákiában jelentős német katonai alakulatok állnak, s Bukarestben egy esetleges német támadástól tartottak.¹⁶ A katonai lépések részeként Erdélybe szállítottak át nem erdélyi szárazföldi

¹³ Hiába fokozódott Nagy-Britanniában, és Franciaországban a németellenes politika, ennek ellenére sem vállalták, hogy München után garantálják a megcsonkított Csehszlovákia határait. Tehát egyértelművé vált, hogy a nyugati hatalmak Hitler terjeszkedésének nem Csehszlovákia esetében fognak gátat szabni.

¹⁴ Mivel Berlinnek ekkor nem volt fontos a németbarát Kárpát-Ukrajna sem stratégiaiilag, sem gazdaságilag, ezért engedtek a magyar revíziós törekvéseknek, s 1939. március 11-én jegyzékben tudatták Magyarországgal, hogy elfogadják a magyar akciót Kárpát-Ukrajnában. Másnap Hitler Berlinben azt is tudatta Sztójai Döme magyar követtel, hogy a kérdést Németország hamarosan rendezzi, s ekkor elismerik Szlovákia függetlenségét, és Magyarország 24 órát kap Kárpát-Ukrajna megszállására.

¹⁵ Lengyelország azért támogatta Romániát, mert a két ország szövetséges volt, és a lengyelek úgy értékelték, hogy a magyar külpolitika teljesen Németországhoz igazodik, ezért hasznosabb, ha Varsó inkább Romániát támogatja.

¹⁶ MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. március 18-i 5454. sz. számjel-távirat. -p. 74.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

CSEPREGHY Máttyás

és légi katonai alakulatokat,¹⁷ ami arra utalt, hogy a román hadvezetés 1939 márciusában számolt egy magyar katonai akció lehetőségével is.

A mozgósítás azonban sok problémát vetett fel, és rámutatott a román haderő számos hiányosságára is, amit a katonai vezetés is beismert. Fény derült a román katonaság szervezatlenségére, a fegyelem nagyfokú hiányára, az élelmezési illetve ruházati hiányosságokra, a szállítóeszközök tragikus hiányára, valamint arra, hogy a mozgósításért felelős katonai szervek egyáltalán nem álltak a helyzet magaslatán.

Az erdélyi mozgósításról dr. báró Bothmer Károly, kolozsvári magyar királyi konzul beszámolójából sokat megtudhatunk.¹⁸ A konzul szerint a behívás óriási káoszt eredményezett Kolozsváron. A behívott falusiak előzőnlötték a várost. A katonakötelesek behívását a rendőrség és a csendőrség végezte, sorra járva a falvakat. A bevonultatottak ellátása hiányos volt, s lassan folyt eligazításuk a számukra kijelölt alakulathoz. Vidéken a hadsereg lefoglalta (!) a lovak és a járművek 90%-át. A bevonultatott román falusiak és a kolozsvári magyar lakosság közt nem történtek atrocitások. A tisztségviselők felkészültek Erdély elhagyására, előkészítették a hivatalok evakuálását. Szembeütköző a szállítóeszközök nagyfokú hiánya, az alulmotorizáltság, ami persze nem csak kizárólag a román hadsereg problémája volt ebben az időszakban.¹⁹

Az 1939. márciusi események hatására tehát mozgósítottak Romániában. Bukaresti köröktől származó értesülések szerint a mozgósítás után kb. egymillió fő volt a román haderő létszáma, miözben folyt a hadfelszerelési reform. Antonescu komoly hangsúlyt fektetett a légierőre is, és Olaszországtól, Franciaországtól, Németországtól, sőt Nagy-Britanniától is rendelt repülőgépeket, alkatrészeket. A román „ingapolitika” tehát jól tükrözta a román légierő fejlesztésére irányuló megrendeléseket is, mert Bukarest minden európai hatalomtól rendelt, és kapott is repülőgépeket, természetesen a Szovjetuniót kivéve. 1939 augusztusában, Olaszországból 24 db. „Savoya-Marchetti” bombázó, Franciaországból 40 db. „Potez” bombázó, Nagy-Britanniából 40 db. „Bristol” közepes bombázó érkezett, valamint rendeltek 50 db. „Hurricane” vadászrepülőgépet is. Az 1939 márciusában megkötött román–német gazdasági szerződés szerint román kőolajért a németek megfelelő hadianyagokkal látják el Romániát, többek között „Heinkel” vadászrepülőgépekkel is.²⁰

1939. szeptember 1-jén a Wermacht támadásba lendült Lengyelország ellen, majd két hét elteltével, a már legyőzött Lengyelországban megjelent a Vörös Hadsereg is (1939. szeptember 17.), s Lengyelországot ismét leradirozták Európa térképéről. Bukarest helyzete szintén igen kényes volt, mivel szövetségese volt Varsónak. A Lengyelországot ért szovjet támadás esetén Románia segítséget kellett volna nyújtson. Ám ezt délkeleti szomszédunk nem vállalta, hanem bejelentette semlegességét, mivel úgy látták, hogy a nyugati hatalmak nem tudnak kellő támogatást adni ahhoz, hogy Románia felvegye a harcot akár Németországgal, akár a Szovjetunióval. A német sikerek egyre jobban csökkentették Románia „védekező készségét”, és „németellenességét”, s Bukarestből egyre inkább a Németországgal való együttműködést hangsúlyozták, noha nem akarták elkötelezni magukat, de tudták, hogy 1939-ben Románia területi egysége sokkal jobban függ a Német Birodalomtól, mint a nyugati hatalmaktól.

1939 szeptemberében a kb. egymillió főt számláló román haderő a román–magyar, a román–szovjet továbbá a román–bolgár határ közelében elhelyezkedett el. A román–magyar határ közelében 400 ezer román katona állt készenlétben. Ez öt hadtest hadiállományának megfelelő katonai erőt jelentett. Az erdélyi csapattesteket jelentős Erdélyen kívüli csapattestekkel egészítették ki. A csapatok a határtól 11–25 km-re voltak. A határforgalmat nem függesztették fel, de a határt két határőrezred őrizte, melyek a békelétszám háromszorosára voltak feltöltve. A tábori erődítések erős ütemben folytak,

¹⁷ MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. március 17-i 1365. sz. katonai attaché-jelentése. –p. 71.

¹⁸ MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. március 29-i 26/biz-1939. sz. konzul-jelentés Kolozsvárról. –p. 65.

¹⁹ Gondoljunk csak arra, hogy a győri program Magyarországon mekkora hangsúlyt fektetett az alulmotorizáltság problémájának megoldására.

²⁰ MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. augusztus 29-i 385./237.k.a.-1939. sz. katonai attaché-jelentés. –p. 42.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

CSEPREGHY Máttyás

a vasutak, közutak és hidak robbantásra elő voltak készítve. A felvonult erők védelmi jellegűek, de nagyságukat tekintve támadásra is alkalmasak voltak.²¹ Továbbá jelentős erődítési munkák folytak a román–szovjet határon, a Pruth- és a Szereth-folyók mentén.

Antonescu erőfeszítései ellenére az ellátási problémákat még 1939 novemberében sem tudták megoldani, ugyanis a szabadságra küldött legénységi állomány magával kellett hozzon télre megfelelő ruhát valamint megfelelő lábbelit, mert erről a hadsereg nem tudott gondoskodni. A jelentések szerint az elégedetlenség általános volt, sőt folyamatosan növekedett a legénység körében.²²

A Budapestre befutó jelentésekből kitűnnek a román külügy erőfeszítései annak érdekében, hogy az erősödő német orientáció ellenére a nyugati hatalmakkal is fennmaradjon a jó kapcsolat. Például jelentős mennyiségű hadianyagot rendeltek Nagy-Britanniától, s az vállalta is a szállítást, sőt a britek annyira figyeltek a román légierőre, annak fejlesztésére, hogy 1939 novemberében légügyi attaché is küldtek Bukarestbe. Továbbá 1939 novemberében Romániába érkezett 21 db „Bristol-Blenheim” bombázó majd 10 db „Spitfire I” vadászgép is, illetve a britek még ígértek 45 db „Hurricane” vadászgépet.²³

A semlegességre épülő, lavírozó román külpolitika sikere ez, mert Bukarest engedményeket tett a náci Németországnak, mégis fenn tudta tartani kapcsolatait a nyugati hatalmakkal, és a modern brit haditechnikához is hozzájutott. Fontos azonban leszögezni, hogy a román elit — II. Károly királlyal az élen — még 1939 végén is hitt abban, hogy a semleges, lavírozó külpolitikával, valamint a hadilétszámon tartott haderővel megtartható minden román terület, tehát Nagy-Románia egysége. Románia az időhúzásra építette stratégiáját, mert sem a király, sem az őt körülvevő bukaresti politikai körök nem hittek igazán a németek végső sikerében, és azt akarták kivárni, amíg a kezdeményezés lassan a nyugati hatalmak kezébe kerül.

A román haderőt a fennálló nehézségek ellenére is hadilétszámon tartották, mert a román katonai körök szerint mind az orosz, mind a magyar katonai fenyegetés miatt szükség volt erre. Romániának ugyanis eltökélt szándéka volt, hogy megvédi területeit.

1940 februárjában a Budapestre érkező katonai attaché-jelentések szerint a királyhű Tătărescu miniszterelnök továbbra is a lavírozó, semleges külpolitikát szorgalmazta, noha már Bukarestben is megjelentek azok a hangok, melyek a színvállás fontosságára figyelmeztettek.²⁴

1940 februárjának végén sajtóértesülések szerint Romániában újra nagy mozgósításra került sor.²⁵ A magyar katonai attaché szerint a román haderő — mely ekkor hadilétszámra kiegészítve kb. egymillió főt számlált — maximum további 200 ezer fővel növelhető, egy újabb általános mozgósítás során. Mint azt már fentebb írtuk Románia nagy hangsúlyt fektetett a légierő modernizálására, de az ehhez szükséges repülőgépeket 1940-ben már elsősorban német és olasz gyárról kívánták megrendelni.²⁶ Sőt a románok nemcsak kész repülőgépeket vásároltak, hanem a brassói „IAR” repülőgépgyár megvette az olasz „Savoya-Marchetti” bombázó licenzgyártásának a jogát, továbbá „IAR-83” név alatt gyártani is kezdték a repülőgépet, ám a gyártás vontatottan haladt.²⁷ A román légierő német „Heinkel” illetve „Messerschmidt Me-

²¹ MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. szeptember 25-i 4873. sz. helyzettájékoztató jelentés. -p. 19.

²² MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. november 11-i 567./336.-k.a.-1939. sz. katonai attaché-jelentés. -p. 10.

²³ MOL, K-63, 251. csomó, 27/5-1939. 1939. november 12-i 572./341.-k.a.-1939. sz. katonai attaché-jelentés. -p. 8.

²⁴ MOL, K-63, 253. csomó, 27/5-1940. 1940. február 18-i /34.k.a.-1940. sz. katonai attaché-jelentés. -p. 121.

²⁵ MOL, K-63, 253. csomó, 27/5-1940. 1940. február 25-i 5329. sz. számjel-távirat. -p. 126.

²⁶ Igaz, még 1940 januárjában a washingtoni román követ révén, aki légügyi szakember volt, az Egyesült Államoktól is kívántak repülőgépeket vásárolni, de ebből nem lett semmi.

²⁷ A problémákat az okozta a 100 db gyártósoron lévő gépnél, hogy a megfelelő motort még ekkor nem választották ki. A német „BMW”-t, valamint az angol „Rolls-Royce”-t, és az amerikai „Wright” motorokat is tesztelték.

109” vadászgépeket is rendelt, ám a németek csak 1–2 éven belül tudták a szállítást vállalni, mivel elsősorban saját háborús hadianyag szükségletük kielégítésére koncentráltak. Az is felmerült, hogy a brassói repülőgépgyár megvásárolja az „Me-109”-es gyártási jogát, és „IAR-80” néven elkezdik a licenzgyártást, de ez a terv nem valósult meg.²⁸

1940 áprilisában tovább erősödtek a román–olasz katonai kapcsolatok. Nemcsak olasz hadianyagok licenzgyártása folyt Romániában, hanem olasz oktatópilóták is érkeztek a Romániába látogató népes olasz küldöttséggel, akik nyilvánvalóan azt a fő feladatot kapták, hogy kiképezzék a román kezelőszemélyzetet az olasz haditechnika használatára. A küldöttség részeként kilenc tiszt továbbá 21 altiszt oktatópilóta érkezett Romániába. Megbízásuk egy évre szólt. Az olasz gazdasági terveket Romániában azonban komolyan háttérbe szorította a már jelen lévő, és már komoly pozíciókkal rendelkező német konkurencia.²⁹

II. Károly román uralkodó és Antonescu tábornok erőfeszítései 1938 tavaszától 1940 tavaszáig megőrizték a Román Királyság egységét. Ám hiába tett meg mindent a román külpolitika a román katonai vezetéssel karöltve Nagy-Románia egyben tartásáért, 1940 nyarán ez a cél már teljesen tarthatatlan volt. Ki kellett elégíteni a Bukarestre nehezedő szovjet, magyar és bolgár területi követeléseket is. Ez pedig Nagy-Románia bukását, a királydiktatúra végét illetve II. Károly király elűzését is jelentette.

Kulcsszavak: Román Királyság, Ion Antonescu, II. Károly, királydiktatúra

Keywords: Romanian Monarchy, Ion Antonescu, Carol II., Dictatorship of the king

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALOG László: *Románia története*. -Bp.: Aula Kiadó, 2001.
- DURANDIN, Catherine: *A román nép története*. -Bp.: Maecenas Kiadó, 1998.
- HORY András: *Bukaresttől Varsóig*. -Bp.: Gondolat Kiadó, 1987.
- JUHÁSZ Gyula (összeállította és sajtó alá rendezte): *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. IV. és V. kötet*. -Bp.: Akadémiai Kiadó, 1962.
- JUHÁSZ Gyula: *Magyarország külpolitikája 1919-1945*. -Bp.: Kossuth Kiadó, 1988.
- KISSINGER, Henry: *Diplomácia*. -Bp.: Panem-Grafo Kiadó, 1998.
- MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, *Külügyminisztérium iratai (K-63) – 251. csomó/1939/27. tétel*.
- MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, *Külügyminisztérium iratai (K-63) – 253. csomó/1940/27. tétel*.
- ORMOS Mária – MAJOROS István: *Európa a nemzetközi küzdőtérén. Felemelkedés és hanyatlás, 1814-1945*. -Bp.: Osiris Kiadó, 2003.
- PALOTÁS Emil: *Kelet-Európa története a 20. század első felében*. -Bp.: Osiris Kiadó, 2003.
- PÁNDI Lajos: *Köztes-Európa 1769-1993*. -Bp.: Osiris Kiadó, 1997.
- ROMSICS Ignác: *A magyar külpolitika útja Trianontól a háborúig*. =Rubicon, 2000. 11. évf. 103. sz.
- SÁRINGER János: *Adattár a magyar külügyi szolgálat történetéhez (1920-1944)*. -Bp.: Szekipress Kiadó, 2004.
- SCURTU, Ioan-Buzatu, Gheorghe: *Istoria Românilor în secolul XX. (Románia története a XX. században.)* -Bukarest: *Paidea Kiadó*, 1999.
- SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945*. -Bp.: Ister Kiadó, 2001.
- SZÁSZ Zoltán (szerk.): *Erdély története. III. Kötet*. -Bp.: Akadémiai Kiadó, 1986.

²⁸ MOL, K-63, 253. csomó, 27/5-1940. 1940. március 3-i 118./57.k.a.-1940. sz. katonai attaché-jelentés. -p. 113.

²⁹ MOL, K-63, 253. csomó, 27/5-1940. 1940. április 14-i (szám elmosódott) katonai attaché-jelentés. -p. 93-95.